

LÄNSSTYRELSEN
UPPSALA LÄN

Johan Morhed
Planhandläggare
010-2233450
johan.c.morhed@lansstyrelsen.se

Yttrande

1(6)

2020-04-07

402-1881-2020

Uppsala kommun
SBF.planadministrator@upsala.se

Granskning av förslag till detaljplan för Almtunaskolan, Uppsala kommun, Uppsala län

Kommunen har översänt rubricerat detaljplaneförslag för granskning enligt 5 kap 18 § plan- och bygglagen (2010:900), PBL.

Syftet med planförslaget

Syftet med detaljplanen är att möjliggöra nya för- och grundskolebyggnader vid Almtunaskolan för ett ökat antal elever samt uppföra en ny idrottshall. Detaljplanen syftar även till att möjliggöra en utveckling av den befintliga Almtunaskolan och byggnaderna där förskolorna Ior och Löfteslandet ligger, samt möjliggöra en bättre struktur på skolgårdarna.

Frågor som bevakas av Länsstyrelsen enligt 11 kap 10 § PBL

Länsstyrelsens synpunkter i samrådsskedet framgår av yttrande dnr 402-5301-2019, daterat den 13 september 2019. Länsstyrelsens synpunkter har inte fullt ut beaktats.

Riksintressen

Planområdet ligger inom riksintresset för kulturmiljövården, C 40 A Uppsala stad. I motiveringen till och beskrivningen av riksintresseområdet (Länsstyrelsens meddelandeserie 2014:1, ISSN 1400-4712) är Uppsala stad som lärdomsstad ett av fyra teman. I beskrivningen av lärdomsstadens värden lyfts förekomsten av byggnader och miljöer som visar på utbildningsväsendets samhälls- och socialhistoriska utveckling fram. Betydelsen av de kulturhistoriska värden Almtunaskolan besitter ska förstås som en del i den större helhet Uppsala stad som lärdomsstad utgör.

I samrådet hade Länsstyrelsen synpunkter om att planförslaget behövde omarbetas, så att de kulturmiljövården Almtunaskolan besitter säkras, med utgångspunkt i en bevarad grön skolgård i kvarterets mitt samt att vyerna mot huvudbyggnadens (av Gunnar Leche från 1951–52) fasader hålls öppna.

Sedan samrådet har kommunen minskat byggrätten i planområdets sydöstra hörn så att vyn mot huvudbyggnaden söderifrån skymms i mindre utsträckning. Vad gäller byggrätten för nya skolbyggnader, som i samrådet tog en stor del av den befintliga skolgården i kvarterets mitt i anspråk norr om huvudbyggnaden, har inga förändringar gjorts. Den

2020-04-07

402-1881-2020

korsmark som i samrådet omgärdade hela huvudbyggnaden har ersatts med prickmark öster om huvudbyggnaden, samt lagts med någon meters avstånd kring större delen av den byggnaden.

Länsstyrelsens synpunkt om att planförslaget ska omarbetas så att kulturmiljövärdena säkras kvarstår, detta då en bevarad grön skolgård i kvarterets mitt samt att vyerna mot huvudbyggnadens fasader inte säkerställts i tillräcklig utsträckning.

Vad gäller skolgården norr om huvudbyggnaden anser Länsstyrelsen att en alltför stor del omfattas av byggrätt i planförslaget. Länsstyrelsen anser att detaljplanen inte ska medge att den nya skolbyggnaden ska kunna byggas in västerut över gården, det vill säga på skolgården norr om huvudbyggnaden. Skolgården med sina uppvuxna lövträd behöver skyddas genom att justera plankartan.

När det kommer till vyerna mot huvudbyggnaden ser Länsstyrelsen positivt på att byggrätten i hörnet Björkgatan/Furugatan har begränsats sedan samrådsversionen. Att kommunen till viss del ersatt den korsmark som ligger i direkt anslutning till huvudbyggnaden med prickmark är också positivt. Det område som försetts med prickmark runt huvudbyggnaden är dock enligt Länsstyrelsens mening inte tillräcklig utan behöver utvidgas. Detta för att styra att komplementbyggnader inte uppförs i nära anslutning till huvudbyggnaden. I planbeskrivningen anger kommunen att syftet med korsmarksbestämmelsen är att styra placeringen i denna del av planområdet för att värna Almtunaskolans södra fasad och byggnadens roll som fritt liggande och stor byggnad. Länsstyrelsen anser att detta ska komma till uttryck även på plankartan genom att skolgården söder om, samt skolgården norr om, huvudbyggnaden hålls fri från byggrätt även vad gäller komplementbyggnader.

Länsstyrelsen delar kommunens uppfattning om att varsamhetsbestämmelserna k_1 , k_2 samt k_3 är motiverade. För att i praktiken säkerställa det skydd av byggnadens kulturmiljövärden som bestämmelserna avser behöver dessa kombineras med planbestämmelse om utökad lovplikt, enligt Länsstyrelsens bedömning, för de åtgärder som varsamhetsbestämmelserna k_1 , k_2 samt k_3 är avsedda att reglera. En sådan planbestämmelse kan anges med stöd av 4 kap. 15 § 1 punkten PBL. För att det ska vara möjligt att införa utökad lovplikt för åtgärder behöver dessa finnas uttryckligen uppräknade i tillämpliga paragrafer i PBL eller plan- och byggförordningen, PBF.

I bedömningen av planförslagets påverkan på riksintressets värden kvarstår Länsstyrelsens synpunkt från samrådet, planförslaget ska omarbetas så att de kulturmiljövärden som dagens Almtunaskola besitter säkras. Utgångspunkten ska vara en bevarad grön skolgård i kvarterets mitt samt att vyerna mot huvudbyggnadens (av Gunnar Leche från 1951–52) fasader hålls öppna.

Miljö kvalitetsnormer (MKN)

Recipient för dagvatten från planområdet är Fyrisån, Jumkilsån – Sävjaån. Vattenförekomstens kemiska status är bedömd som ej god med avseende på uppmätta miljögifter i ytvatten där halter överskrider bedömningsgrunderna. Vattenförekomstens

2020-04-07

402-1881-2020

ekologiska status klassas som måttlig bland annat på grund av höga halter närsalter och höga halter av de särskilt förorenande ämnena ammoniak och läkemedelsrester.

Länsstyrelsen vill påpeka vikten av att dagvattenlösningar utformas så att släckvatten kan omhändertas för sanering. Kommunen bör komplettera planhandlingarna så att denna fråga beaktas redan under planprocessen.

Planområdet ligger på grundvattenförekomsten Sävjaån-Samnan. Enligt Vatteninformation Sverige (VISS) har förekomsten otillfredsställande kemisk status med avseende på PFAS11 och 1,2-dikloretan och är i risk att inte nå god status till år 2027.

Länsstyrelsens synpunkter kopplade till planförslagets påverkan på grundvattnet finns nedan under rubriken *hälsa och säkerhet* och *vattenskyddsområde*.

Hälsa och säkerhet

I samrådet hade Länsstyrelsen synpunkter på det underlag som kommunen dittills presenterat. Bland annat påpekades brister i att den då genomförda miljötekniska undersökningen (Bjerking, 2016-03-08) endast redovisade en översiktlig uppfattning om eventuella föroreningar, att det därmed saknas kunskap om föroreningar som kan finnas på djupet inom området (då endast ytliga provtagningar har genomförts) samt att de massor som har fyllts i den gamla lertakten var av okänd föroreningsgrad. Länsstyrelsen framförde även att en slutgiltig bedömning är beroende av att utförligare undersökningar genomförs.

Sedan samrådet har kommunen tagit fram geotekniskt projekterings PM (WSP, 2019-09-27), miljöteknisk markundersökning (WSP, 2019-09-18) samt riskbedömning (WSP, 2019-12-13). Länsstyrelsen uppfattar att dessa tre underlag tagits fram utan tillgång till tidigare utförd undersökning (Bjerking, 2016-03-08).

Markföroreningar

Av den miljötekniska undersökning (Bjerking, 2016-03-08) som togs fram till samrådet framgår att det inom delar av planområdet finns fyllnadsmassor utlagt i tidigare lertäkt, samt att dessa har okänd föroreningsgrad. I undersökningen analyserades inomhusluft i ett antal skol- och förskolelokaler varvid bland annat ämnet flouranten uppmättes i förhöjda halter överskridande referenskoncentrationen i Almtunaskolans lokaler. Av utredningen framgår inte orsaken till de förhöjda halterna. Som möjliga orsaker nämns till exempel förorening från utomhusluft, emissioner från byggnaden och ånginträngning från markföroreningar. Konsultens bedömning är att det inte föreligger någon risk för negativa hälsoeffekter kopplat till de uppmätta halterna i inomhusluft.

Länsstyrelsen kan inte se att de kompletterande undersökningar som har genomförts sedan samrådet har behandlat risker kopplat till inomhusluften. Provtagning i fyllnadsmassorna visar att det förekommer förhöjda halter av PAH M som är en grupp av ämnen där bland andra flouranten ingår.

Länsstyrelsen anser att den riskbedömningen av påverkan från föroreningar i/till inomhusluft som gjordes i samrådet fortfarande är osäker då underlaget fortsatt är

2020-04-07

402-1881-2020

otillräckligt i detta avseende. Underlaget behöver förbättras, dels för att kunna bedöma befintlig situation i Almtunaskolan, dels för att kunna bedöma risken för påverkan på inomhusluften i tillkommande byggnader samt behovet av eventuella åtgärder.

På plankartan finns bestämmelser som villkorar startbesked med att markföroreningar avhjälpas. Utifrån de uppgifter som framkommit i ärendet bedömer Länsstyrelsen att bestämmelser som villkorar startbesked med att markföroreningar avhjälpas ska tillkomma så att hela planområdet omfattas.

Vattenskyddsområde

Länsstyrelsen anser att den riskanalys samt övrigt underlag som tagits fram sedan samrådet förvisso har förbättrat lägesbilden kopplat till risken för påverkan på grundvattnet, men ser det samtidigt som olyckligt att WSP inte tagit del av tidigare undersökningar i sin bedömning. De miljötekniska markundersökningarna har endast beskrivit nya provtagningar, inte en samlad bild där även Bjerking's undersökningar ingår.

Länsstyrelsen uppfattar att frågan om lerans mäktighet är central i kommunens resonemang kring möjligheten att påla inom området, samt vilka risker detta kan medföra. Av de undersökningar som genomförts framgår att lerans mäktighet är mellan 6 till 12 meter. Det framgår inte med vilken säkerhet genomförda mätningar kan generaliseras till att gälla lerans mäktighet för hela området. Länsstyrelsen egna underlag anger att lerans mäktighet för området endast är 5 meter. Enligt underlagen till kommunens riskbedömning (Geosigma AB, 2018) ligger planområdet inom ett område med hög eller extrem känslighet för grundvattnet. Att det, inom planområdet, finns en gammal lertäkt, gör att risken för att leran är tunnare inom vissa områden ökar. Sammantaget ser Länsstyrelsen fortsatt osäkerheter kring lerans mäktighet och i vilken utsträckning den skyddar grundvattnet i samband med pålning.

Av riskbedömningen (WSP, 2019-12-13) framgår att en genomförd pålning kan innebära risk för transport av föroreningar mellan markytan och grundvattentäkts vattenförande skikt, samt att konsekvensen av att olja/drivmedel tar sig ner till grundvattentäkten är stor. I riskanalysen görs bedömningen att områdets känslighet efter pålning är låg, detta på grund av att leran efter en viss tid kommer att sluta tätt kring pålarna. Länsstyrelsen ställer sig frågande till säkerheten i bedömningen om områdets känslighet efter genomförd pålning, dels på grund av osäkerheterna kring lerans mäktighet, dels på grund av att antagandet om täthet mellan lera och påle saknar tydligt vetenskapligt stöd. Länsstyrelsen anser därför att kommunen i den fortsatta planprocessen ska ta höjd för att ytterligare tätande åtgärder kan behövas.

Frågan om befintliga föroreningar som riskerar att föras ned i grundvattentäkten vid pålning behandlas i riskbedömningen (WSP, 2019-12-13), de bedöms inte innebära stor fara för vattentäkten i stort eller att de finns i speciellt höga halter. I riskbedömningen anges även att konsekvenserna av att dessa ämnen skulle förorena grundvattentäkten bedöms vara lindriga. Länsstyrelsen anser att kommunen i dessa sammanhang ska beakta

de kumulativa effekterna av att små mängder av förorenande ämnen transporteras ner till grundvattnet från många olika källor. Med tanke på det höga exploateringsstrycket inom vattenskyddsområdet är det särskilt angeläget att det för varje projekt undanröjs risker även för att små mängder föroreningar når grundvattnet.

Ytterligare ett frågetecken kopplat till lertakten är, som Länsstyrelsen ser det, hur den eventuellt kan bidra till att föroreningar leds utifrån taktens topografi till de platser där pålning kommer att ske. Länsstyrelsen kan inte se att denna information finns framtagen för området.

Planområdet ligger inom vattenskyddsområde och omfattas av vattenskyddsföreskrifter (ISSN 0347-1659), vid en dispensansökan från vattenskyddsföreskrifterna kan krav på sanering tillkomma. Även ytterligare krav på underlag kan tillkomma i samband med en prövning av dispens från vattenskyddsföreskrifterna, det kan till exempel gälla frågan om hur föroreningar leds utifrån taktens topografi som diskuteras i stycket ovan.

Övriga synpunkter

Biotopskydd

I samrådet uppmärksammade Länsstyrelsen att det generella biotopskyddet är en förbudslagstiftning och att det behövs särskilda skäl för att dispens för nedtagning av träd ska kunna medges. I första hand ska alltid möjligheten att bevara alléträden utredas.

Plankartan medger byggrätt för ny skolbyggnad som skulle innebära att alléträd skulle behöva tas ner. I planhandlingarna saknas en beskrivning av särskilda skäl för en placering av skolbyggnaden som kräver avverkning av alléträd. Det är osannolikt att dispens från biotopskyddet för en sådan placering av skolbyggnaden kan meddelas när det finns alternativa placeringar som möjliggör att alléträd kan bevaras.

Länsstyrelsen anser att planbeskrivningens genomförandedel bör kompletteras med en beskrivning av de skadeförebyggande åtgärder som ska vidtas för att skydda alléträd inom planområdet vid ett genomförande av planen. Detta gäller såväl vid uppförandet av nya byggnader som vid markarbeten och anläggning av angöring, parkering samt GC-vägar. Länsstyrelsen anser att en barriärzon på minst fem meter från alléträd ska upprättas för att förhindra skada av trädens rotsystem. Vid markarbeten i närheten av alléträd är det viktigt att ta hänsyn till trädrötternas utbredning eftersom trädens vitalitet och stabilitet kan påverkas av att rotsystemet skadas. Transporter genom alléer bör ske på ett sådant sätt att skador på trädens grenverk och stammar undviks.

Vidare anser länsstyrelsen att planbeskrivningens genomförandedel bör kompletteras med ett avsnitt om dispens från biotopskyddbestämmelserna. Dispens behöver sökas för avverkning av alléträd och övriga åtgärder som kan skada träden. I ansökan om dispens måste de särskilda skälen tydligt beskrivas för att dispens ska kunna medges.

LÄNSSTYRELSEN
UPPSALA LÄN

Yttrande

6(6)

2020-04-07

402-1881-2020

De som medverkat i beslutet

Chef för plan- och bostadsenheten Annika Israelsson har beslutat i detta ärende. Planhandläggare Johan Morhed har varit föredragande. I den slutliga handläggningen har också naturvårdshandläggare Sonja Preuss, miljöskyddshandläggare Stefan Nyström, byggnadsantikvarie Henrik Gartz samt vattenskyddshandläggare Jan Eckhäll medverkat.

Ärendet har hanterats med digital signering och har därför inga underskrifter.

Kopia till:

Trafikverket Region Öst, eskilstuna@trafikverket.se

Lantmäterimyndigheten Uppsala kommun, lantmaterimyndigheten@ uppsala.se